

עניינים תוכן

מבוא	2
סקירת ספרות	3
פרק ראשון: מדיניות ברית המועצות במזרח התיכון	3
מדיניות עד למלחמת ששת הימים	3
מדיניות ברית המועצות לאחר מלחמת ששת הימים	4
יחסי ישראל ברית המועצות	6
יחסי מצרים ברית המועצות	7
פרק שני: מלחמת ההתשה	9
פרק שלישי: השפעת המדיניות הבינלאומית של ברית המועצות על מהלך ותוצאות מלחמת ההתשה	15
דיון וסיכום	20
ביבליוגרפיה	23

מבוא

מאז הקמתה של ברית המועצות היא ביקשה להשיג דריסת רגל והשפעה גדולה יותר על המזרח התיכון. מאז סיומה של מלחמת העולם השנייה ובעקבות הנטישה של צרפת ובריטניה את המזרח התיכון החלה ברית המועצות להגביר את המעורבות שלה במזרח התיכון. בשלבים הראשונים של המעורבות הזו היא עוד שמרה על יחס שווה למדינת ישראל ולמדינות ערב. היא תמכה בהקמה של מדינת ישראל וסיפקה עבודה נשק במלחמת העצמאות הסיבה לכך הייתה הרצון להפוך את ישראל להיות מדינת חסות של ברית המועצות בשל הקירבה האידיאולוגית בין התנועה הציונית ובין התנועה הקומוניסטית.

במהלך השנים היחסים הורעו בשל ההתקרבות של ישראל לארצות הברית ולמערב. מאז ועד למלחמת ששת הימים ברית המועצות תמכה בעיקר במישור הדיפלומטי, אם כי סיפקה גם נשק דרך מדינות פרוקסי למדינות ערב. עם הזמן התגבש העמדה שבה ארצות הברית תומכת בישראל וברית המועצות תומכת במדינות ערב. כאשר הגיע ההפסד הגדול של מדינות ערב במלחמת ששת הימים, הגבירו הסובייטים את המעורבות שלהם מתוך רצון לשמור על היוקרה שלהם באזור. המעורבות החלה לגדול בצורה משמעותית והדבר בא לידי ביטוי באספקת נשק גדולה הרבה יותר מן העבר.

עבודה זו תבקש לבחון את ההשפעה של המעורבות של ברית המועצות על מלחמת ההתשה ועל הימים שלאחר מלחמת ההתשה. המטרה כאן תהיה לבחון את השפעת שינוי המדיניות של ברית המועצות על המהלך ועל התוצאות של מלחמת ההתשה. שאלת המחקר של העבודה תהיה אם כן:

כיצד השפיעה ברית המועצות על מלחמת ההתשה בין ישראל ובין מצרים (1969-1970)?

על מנת לענות על שאלת המחקר הפרק הראשון של העבודה יעסוק במדיניות ברית המועצות במזרח התיכון עד לתחילת מלחמת ההתשה. לאחר מכן נסקור את המלחמה עצמה ונראה כיצד היא התנהלה. הפרק השלישי של העבודה יראה את ההיבט של מעורבות ברית המועצות במלחמה זו מן הבחינות השונות. לבסוף אסכם את העבודה ואענה על שאלת המחקר.

סקירת ספרות

פרק ראשון: מדיניות ברית המועצות במזרח התיכון

מדיניות עד למלחמת ששת הימים

המדיניות של ברית המועצות במזרח התיכון מתאפיינת בשאיפה מסורתית להתפשט דרומה יחד עם השילוב של האידיאולוגיה הסובייטית אשר ביקשה להפיץ את המהפכה הקומוניסטית ברחבי העולם. ברית המועצות ביקשה לנצל את החלל שנוצר לאחר שבריטניה וצרפת עזבו את האזור בשנות הארבעים. כדי לעשות כן היא חברה למשטרים אנטי קולוניאליסטים ומהפכנים במזרח התיכון, כאשר היא ציירה את עצמה בתור נותנת החסות של המשטרים הללו. היא ביקשה לנצל את הסכסוך בין ישראל בין הערבים כדי להשיג דריסת רגל גדולה ומשפיעה יותר במזרח התיכון כולו¹.

המטרות הכלליות של ברית המועצות בתקופה הזו היו למנוע דומיננטיות מערבית במזרח התיכון, כחלק מן המאבק הבין גושי בינה ובין ארצות הברית. להחליש את נאט"ו למנוע חיבור פרו מערבי בין תורכיה, איראן ופקיסטן. לאיים על קווי תקשורת ונתיבי מעבר ימיים. להשתלט על מקורות נפט כדי ללחוץ על אירופה המערבית ולצמצם את מאגרי הנפט אשר עמדו לרשותם².

כאשר הוקמה מדינת ישראל שתי המעצמות הגדולות תמכו בהקמה של המדינה. שיתוף פעולה זו הסתיים זמן קצר לאחר מכן. ברית המועצות סיפקה נשק ותחמושת למדינת ישראל הצעירה כדי שתוכל להתמודד עם מלחמת העצמאות שלה. למרות זאת כאשר התברר לברית המועצות כי ישראל נוטה לאמץ מדיניות פרו מערבית, היא הגיבה במדיניות אנטי ישראלית קיצונית אשר ליוותה אותה במשך כל הקיום שלה³. יש לזכור כי בעקבות מהפכות שקרו במדינות כמו מצרים, סוריה ועיראק, קמו במדינות אלו משטרים סוציאליסטים שראו בברית המועצות מורת דרך ודמות שניתן לסמוך עליה.

¹ Dunbabin, The Cold War: The Great Powers and Their Allies: p 243.

² אפרים לפיד. לוחמי הסתר: המודיעין הישראלי-מבט מפנים. הוצאת ידיעות אחרונות. ספרי חמד. 2017. עמ' 273.

³ בנימין פינקוס, התנועות הדיסידנטיות בברית המועצות ויחסן ליהודים ולמדינת ישראל 1945-1987, שבות, 15 ' 1992. עמ' 237.